

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

LES ESTADES PROFESSIONALS COM A OPCIÓ FORMATIVA DEL PROFESSORAT UNIVERSITARI NOVELL.

**Experiència d'una professora universitària novell de la Facultat de Ciències de l'Educació
de la UAB**

Díaz-Vicario, Anna
Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Pedagogia Aplicada · Facultat de Ciències de l'Educació
Plaça del Coneixement (Edifici G6 - 248) · Campus de la UAB · 08193 Bellaterra
(Cerdanyola del Vallès) · Barcelona · Spain
anna.diaz@uab.cat

Gairín Sallán, Joaquín
Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Pedagogia Aplicada · Facultat de Ciències de l'Educació
Plaça del Coneixement (Edifici G6 - 247) · Campus de la UAB · 08193 Bellaterra
(Cerdanyola del Vallès) · Barcelona · Spain
joaquin.gairin@uab.cat

1. RESUM:

La formació del professorat universitari novell és una necessitat que ningú posa en dubte. Els programes formatius que ajuden en el desenvolupament de competències pedagògiques estan assentats. En els darrers anys, però, es detecta que hi ha professorat novell que imparteix docència sense haver exercit en el context professional pel qual forma. La comunicació descriu l'experiència d'una professora universitària novell que ha realitzat una estada professional en un institut.

2. ABSTRACT:

Anybody doubts about the need for training new teaching staff. The training programs that help to develop teaching skills are stabled. Nevertheless, in the last years, it was detected that some new teaching staff does not have professional experience in the context for they are training. This paper describes the experience of a new teaching staff that has developed a professional internship in a high school.

ESPAIS D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

3. PARAULES CLAU: 4-6

Professorat universitari novell; Formació del professorat; Estades professionals; Desenvolupament professional

4. KEYWORDS: 4-6

New teaching staff; Teachers' training; Professional internship; Professional development

5. DESENVOLUPAMENT:

Introducció

Aprendre i arribar a ser professor, tal i com indiquen Bozu i Imbernon (2016), és un procés complex, llarg i costós. Els inicis en la funció docent universitària estan caracteritzats per la incertesa, la intranquil·litat, la inquietud i l'angoixa (Conde-Jiménez i Martín-Gutiérrez, 2016; Rodríguez, 2015).

El procés d'adaptació al context i realitat universitàries no és senzill. L'estudi conduït per Carrillo (2015) revela una sèrie d'estratègies que poden afavorir el procés d'adaptació dels docents universitaris i que es vinculen a: a) el procés d'inducció al context universitari; b) la interacció i el treball col·laboratiu entre el professorat universitari; i c) l'experiència prèvia com a docent i investigador en el context escolar.

Més enllà del seu coneixement expert, el professorat necessita adquirir competències pedagògiques que li ajudin a donar resposta a les diferents situacions que se li poden presentar durant el desenvolupament de la seva tasca docent (Bozu & Imbernon, 2016). En el context espanyol, des de fa temps, les universitats posen en pràctica diverses iniciatives per a potenciar la formació en estratègies i habilitats didàctiques per mitjà de programes de formació del professorat novell i processos de mentoria.

En el passat, la majoria de professorat que accedia a les Facultats de Ciències de l'Educació comptava amb un bagatge experiencial com a docent i investigador en el context escolar, però actualment són molts els que accedeixen a places de personal investigador en formació o postdoctorals amb elevada càrrega docent, que no compten amb aquesta experiència prèvia. Acostumen a ser Graduats en Educació Primària o Pedagogia que no han exercit com a tals, per haver encadenat els seus estudis de primer i segon cicle amb estudis de màster i postgrau i doctorat. Tenen coneixement expert i han rebut una formació pedagògica, però els hi falta l'experiència i el coneixement que s'adquireix en el context professional i que tant valoren els

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

estudiants.

En l'estudi de Gargallo, Sánchez, Ros i Ferreres (2010), veiem que els estudiants valoren que el bon docent universitari és aquell que, més enllà d'emprar metodologies variades i fomentar la motivació i aprenentatge significatiu, ajuda a establir relacions entre conceptes i connecta la teoria amb la pràctica. Conde-Jiménez i Martín-Gutiérrez (2016), els quals van realitzar un DAFO d'un sistema de formació de professorat novell, van identificar la insuficient relació entre les universitat i altres entitats de l'entorn com una amenaça per a la gestió de pràctiques o activitats de classe lligades a l'àmbit professional de l'alumnat.

Però, més enllà dels estudiants i del sistema, també el professorat universitari valora molt positivament les activitats pràctiques, de terreny i d'aplicació a problemes reals, extrets de l'exercici professional (Monereo i Domínguez, 2014), sent conscients que és necessari connectar l'aprenentatge més enllà de les aules universitària. I tot això només és possible si es coneixen d'aprop les institucions, l'entorn i la societat.

En aquest context, la comunicació exposa l'experiència d'una professora universitària novell de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona que ha realitzat una estada acadèmica-professional en l'Institut Joaquina Pla i Farreras de Sant Cugat del Vallès. Pretén ser un exemple de com a través d'experiències d'aprenentatge informal es pot donar sortida a les necessitats que poden presentar alguns professors novells que no han exercit en el context professional pel qual formen als seus estudiants.

Perfil d'una professora universitària novell

La professora universitària novell, pedagoga de formació, va iniciar la seva carrera professional en l'àmbit de la docència i la recerca universitària a l'octubre de 2010, a l'obtenir una beca de formació per a professorat universitari novell (FPU) del Ministeri d'Educació, amb destinació al Departament de Pedagogia Aplicada de la UAB. Prèviament, però, i des del gener fins al juny de 2008 havia estat personal col·laborador, arrel d'obtenir una de les beques de col·laboració en Departaments Universitaris que convocava el Ministeri d'Educació i Ciència, encadenant, posteriorment, diversos contractes d'auxiliar de suport a la recerca tant a la UAB com a la Universitat Pompeu Fabra. Fora de l'àmbit universitari, tenia experiència professional en l'àmbit de l'educació en el temps de lleure.

L'experiència en l'àmbit de la docència universitària s'inicia al curs 2011/2012, quan es vincula en alguna activitat docent puntual, oferint tasques de suport al professor responsable d'una assignatura optativa. Les tasques de col·laboració s'estenen durant el curs 2012/2013 i es centren fonamentalment en la gestió del Campus Virtual, la dinamització i correcció de les pràctiques dels estudiants i la conducció d'algunes sessions teòriques. Tot així en aquest curs acadèmic, les

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

responsabilitats van augmentant progressivament, fins arribar a formar part finalment de l'equip docent de dues assignatures durant el curs 2014/2015, darrer any de la beca FPU. Posteriorment, i ja doctorada, exerceix com a professora associada durant el curs 2016/2017, obtenint finalment una plaça com a investigadora postdoctoral en el curs 2017/2018.

Durant la seva etapa formativa com a personal investigador en formació, cursa el Programa de Formació en Educació Superior (FDES) de la UAB, rep suport i assessorament del professorat del Departament, assisteix a les reunions formatives del grup de professors de l'àmbit d'organització escolar del Departament, i comparteix inquietuds i dubtes amb altre professorat novell.

Tot i la formació formal en l'àmbit de la pedagogia, com la no formal i la informal, i les experiències viscudes en l'etapa d'inducció progressiva a la docència universitària, la inquietud per seguir-se formant, i la necessitat de conèixer la realitat del context escolar, la va portar a acceptar l'oportunitat de participar en l'experiència pilot que a continuació passem a descriure.

L'experiència

L'estada acadèmica en un centre d'educació secundària es va plantejar amb la finalitat de facilitar que professorat novell de les Facultats d'Educació, amb una breu trajectòria professional en l'etapa d'educació obligatòria pugui compartir durant uns mesos un espai de treball amb docents i professionals dels centres educatius. En concret, la present experiència tenia per objectius:

- a. Conèixer el funcionament diari d'un institut.
- b. Conèixer el funcionament del Departament d'Orientació.
- c. Col·laborar en tasques i activitats que puguin ser encomanades per l'institut.
- d. Dissenyar i implementar un projecte institucional que pugui ser d'interès per ambdues parts.

Al novembre de 2017, i després d'aconseguir el vist-i-plau del Departament d'Ensenyament, dels Serveis Territorials del Vallès Oriental i de la direcció del centre, es va iniciar l'estada. Inicialment es va fer una immersió de 3 setmanes en la vida de l'Institut i posteriorment es va establir l'assistència a l'Institut 2 cops per setmana fins a final de curs. L'estada a l'institut es va dur a terme durant els dies sense docència programada a la Facultat.

Seguint el pla de treball establert, l'estada acadèmico-professional es va iniciar amb un primer període intensiu durant el mes de novembre, mantenint en primer lloc diverses entrevistes amb membres de l'equip directiu i coordinadors amb funcions de gestió i organització en el centre. Així mateix, es van revisar documents institucionals i legislació educativa en procés d'adopció per part de l'institut. Posteriorment, es van iniciar les accions de suport i acompanyament al professorat, establint-se un horari fix: en un primer període, assistint els dilluns i els dijous, i a partir del mes

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

de febrer, els dimarts i els divendres.

La major part del temps, es va acompanyar i donar suport als professionals del departament d'orientació en les seves sessions de grups flexibles, d'orientació i tutoria, tant en gran grup com en grups reduïts, de l'alumnat d'ESO. També, un cop per setmana, es va participar en les sessions d'orientació i tutorització de treballs de recerca de batxillerat amb enfocament de recerca i d'intervenció en la realitat social propera.

Al llarg de l'estada, es va assistir a diverses reunions i sessions de treball de l'equip directiu, del Consell Escolar, de la Comissió d'Atenció a la Diversitat, de comissions d'avaluació i de coordinació de nivell. També, les converses informals mantingudes a la sala de professors, han suposat una oportunitat per intercanviar punts de vista i eines i recursos que podien ser d'interès per ambdues parts.

La participació en totes aquestes accions ha estat una gran font d'aprenentatge i adquisició d'experiència docent que ha fet possible:

- Conèixer i observar en la pràctica les funcions de l'orientador psicopedagògic. Concretament, com s'assessora al professorat sobre com atendre la diversitat, com és realitza l'atenció directa a l'alumnat (parlar de temes personals/familiars, recolzament a nivell acadèmic, derivar-lo a d'altres professionals, etc.), com es du a terme l'orientació educativa en el centre, i com és realitza el primer contacte i la coordinació posterior amb serveis externs (EAP, serveis socials, CESMIJ, etc.), entre d'altres.
- Conèixer la tasca que desenvolupen els professionals a les USEE i les mesures generals i específiques per atendre a l'alumnat, és a dir, estratègies didàctiques i metodològiques que solen aplicar-se. També, com es coordinen amb la resta del professorat.
- Conèixer la tasca dels professionals de l'aula d'acollida i com es coordina amb la resta del professorat.
- Conèixer com s'organitza i funciona una aula oberta i les implicacions que té a nivell organitzatiu: gestió dels horaris, gestió del personal docent, gestió dels recursos materials i econòmics, coordinació entre el professorat, etc.
- Observar quines són les necessitat de tutorització de l'alumnat en els diversos cursos de l'ESO i el batxillerat.
- Conèixer les dificultats que el professorat ha d'afrontar en el seu dia a dia.
- Saber com els centres duen a terme el registre i comunicació del procés d'aprenentatge dels alumnes.
- Conèixer el funcionament de les proves de competències de 4rt d'ESO i debatre amb

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

l'alumnat quines informacions d'interès els aporta i com poden millorar el seu nivell de competències bàsiques.

- Saber adaptar el llenguatge a l'edat de l'alumnat, donant resposta a les seves necessitats.
- Conèixer quines són les problemàtiques que diàriament afronta el professorat, observant la importància que té la configuració d'un claustre cohesionat i les accions concretes que es posen en pràctica.
- Conèixer els temes que es tracten durant les reunions de Claustre i com es desenvolupen les comissions d'avaluació i quines decisions es prenen.
- Entre d'altres.

Des d'una aproximació teòrica, però sobretot des d'un punt de vista pràctic, s'han vivenciat diverses situacions amb l'alumnat i el professorat de l'institut. Això ha servit per planificar sessions formatives a la facultat més properes a la realitat, exemplificant situacions en les que els estudiants es poden trobar en el seu futur professional. Per tant, ara es disposa d'exemples que deriven de la realitat i que permeten apropar a l'aula universitària problemàtiques i situacions reals que els professionals de l'educació afronten en el seu dia a dia, fent possible l'establiment de connexions entre la teoria i la pràctica.

Tot i els nombrosos beneficis que té la realització d'una estada acadèmico-professional en una institució educativa, també cal tenir presents algunes de les dificultats que s'han hagut d'afrontar durant el procés. En primer lloc, les dificultats de caire administratiu, donat que mai abans s'havia realitzat una experiència semblant i les gestions es van allargar més del previst, no fent possible l'assistència a l'institut des del primer dia del curs. En segon lloc, el fet de que l'estada a l'institut no comportés una reducció de les tasques assignades per part de la universitat, ha comportat que en certs moments de l'any la compaginació de les dues activitats resultés complicada. Per aquest motiu, tampoc ha estat possible implicar-se en el desenvolupament de projectes de gestió a mig i llarg termini, quart objectiu plantejat a l'inici de l'estada. En tercer lloc, no es disposava d'un sol referent dins de l'Institut qui pogués informar de les possibles contingències: canvis en l'horari, sortides programades durant la setmana, activitats que fossin d'interès més enllà de l'establert en el calendari inicial d'activitats, etc. Amb tot, la bona predisposició de la direcció del centre i del professorat, han fet de l'estada una experiència única que creiem que pot ser d'interès tant per aquells que inicien la seva carrera universitària com per aquells altres que fa temps que estan allunyats de les aules d'infantil, primària i secundària.

L'observació participant, la conversa amb els professionals del centre –així com altres professionals que intervenen de manera puntual (professionals de l'EAP o de serveis socials)- i el treball col·laboratiu amb mestre en actiu, permet al professorat universitari novell copsar el dia a dia a un institut, fent possible la connexió de la teoria amb la pràctica i l'extracció d'exemples

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

pràctics que poden contribuir a connectar l'aprenentatge més enllà de la universitat. Per l'institut, la figura d'un professional de l'àmbit de la pedagogia i la recerca educativa permet comptar amb suport extra en el desenvolupament de projectes a nivell de centre i en les activitats desenvolupades amb l'alumnat.

Per concloure

En la present comunicació hem presentat l'experiència d'una professora universitària novell que, fruit de les seves inquietuds professionals i personals, va iniciar una estada professional en un institut. Tot i tractar-se d'una experiència personal, aquesta pot servir per a reflexionar sobre quines altres vies de formació complementària es poden obrir per contribuir a la formació del professorat, tant de l'àmbit de l'organització i gestió escolar com de les didàctiques específiques.

L'experiència aquí relatada es centra en la figura del professorat universitari novell, però les estades acadèmico-professionals en institucions educatives també es podrien contemplar al llarg de tota la carrera universitària com a accions de reciclatge professional, com una oportunitat per a realitzar investigacions-accions i/o com una via per apropar la recerca a les escoles i instituts i ajudar als docents a adoptar pràctiques educatives basades en evidències científiques.

L'experiència també es podria considerar una extensió de la figura del professor vinculat que ja s'aplica a les Facultats d'Educació de Catalunya i que permet que professors de primària i secundària desenvolupin una part de la seva jornada laboral a les Facultats d'Educació. En aquest sentit, es poden explorar vies per realitzar estades i intercanvis en altres centres no universitaris amb la finalitat de: a) contribuir al desenvolupament professional del professorat universitari; b) potenciar la col·laboració entre la universitat i les organitzacions educatives de l'entorn social pròxim; i c) millorar la formació inicial de mestres, pedagogs i educadors socials a través de l'actualització del seu professorat.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES (segons normativa APA)

- Bozu, Z., & Imbernon, F. (2016). La formación docente en momentos de cambios: ¿Qué nos dicen los profesores principiantes universitarios? *Profesorado. Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 20(3), 467-492.
- Carrillo, C. (2015). Retos del profesorado universitario: experiencias profesionales de una docente e investigadora novel en el ámbito de la formación del profesorado. *Profesorado. Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 19(2), 303-317.
- Conde-Jiménez, J., & Martín-Gutiérrez, A. (2016). Potencialidades y necesidades de mejora en la formación de profesores noveles universitarios. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 18(1), 140-152.
- Fleming, G. M., Simmons, J. H., Xu, M., Gesell, S. B., Brown, R. F., Cutrer, W. B., ... Cooper, W. O. (2015). A Facilitated Peer Mentoring Program for Junior Faculty to Promote Professional Development and Peer Networking. *Academic Medicine: Journal of the Association of American Medical Colleges*, 90(6), 819-826.
- Gargallo, B., Sánchez, F., Ros, C., & Ferreras, A. (2010). Estilos docentes de los profesores universitarios. La percepción de los alumnos de los buenos profesores. *Revista Iberoamericana de Educación*, 51(4), 1-16.
- Monereo, C., & Domínguez, C. (2014). La identidad de los profesores universitarios competentes. *Educación XX1*, 17(2), 83-104.
- Rodríguez, M.L. (2015). Relación dialógica entre el profesorado sénior y el profesorado novel universitario. *Educational, Cultural and Psychological Studies*, 12, 283-302.